Operation Zapata

Az amerikai kormányzat az 1950-es évek legvégén aggódva figyelte, hogyan a kubai vezető, Fidel Castro egyre szorosabb kapcsolatokat létesít Moszkvával. Komoly indok volt a beavatkozásra a kommunizmus veszélye, valamint az amerikai gazdasági érdekek miatt, amelyek Castro hatalomra kerülésével sérültek. Kuba többé nem lehetett az amerikai milliárdosok üdülőhelye, az amerikai tulajdonú szállodákat és a kaszinókat az új kubai kormányzat kitiltotta a szigetről. Ezzel a döntéssel Castro jelentősen magára haragította az amerikai maffiát is, amely a szerencsejátékok irányítója volt Kubában az 1950-es években.

Dwight D. Eisenhower elnököt aggasztotta az Egyesült Államok partjaitól nem messze kialakuló kommunista-barát diktatúra, ezért az Iránban és Guatemalában bevált modellhez hasonlóan – ahol puccsal eltávolították a vezetőket – Castro elmozdítását fontolgatta. 1960. március 17-én az elnök az Ovális Irodába hívta a CIA (Central Intelligence Agency – Központi Hírszerző Ügynökség) vezetőit, és egy művelet megtervezéséről tartott értekezletet (A Program of Covert Action Against the Castro Regime). Eisenhower jóváhagyta, hogy a Cég Castro hatalmával elégedetlen kubai emigránsokat toborozzon, katonai kiképezést kapjanak, hogy partra szállva szülőföldjükön, az Egyesült Államok segítségével megdöntsék Castrót, és egy új kormányzatot állítsanak fel. Az elnök külön megjegyezte: a fő cél, hogy Amerika keze ne látszódjon az akcióban, tehát később könnyedén letagadható legyen, hogy bármiféle segítséget nyújtottak a partraszálló emigránsoknak. Megindult a művelet pontos megtervezése a CIA Tervezési Igazgatósága által, melynek élén 1958-tól Richard Bissell állt. A nyár folyamán elkezdődött a toborzás és az emigránsok kiképzése guatemalai katonai táborokban, valamint egy rádióállomás felállítása (Radio Swan), amely Castro-ellenes propaganda műsorokat közvetített a kubai népnek. A propaganda irányításáért E. Howard Hunt felelt, aki később a Watergate-botrány egyik betörője volt.

A demokrata elnökjelölt, John F. Kennedy 1960 júliusában értesült Allen Dullestől, a CIA igazgatójától a készülő akcióról. Dulles – aki a Kennedy család barátja volt – ekkor még nem árult el részleteket, csak annyit, hogy a művelet célja a kubai vezető elmozdítása. Kennedy rafinált húzást vetett be októberi kampánya során: támadta az Eisenhower-kormányzatot, hogy nem tesz semmit Castro ellen, miközben már tudomása volt a CIA titkos akciójáról. Kihasználta, hogy a közvélemény elől szigorúan titokban tartották a készülődő műveletet, nehogy Castro is tudomást szerezzen róla. A *Miami Herald* újság augusztusban közölni akart egy cikket arról, hogy a CIA kubaiakat képez ki, Allen Dulles közbenjárásával azonban a lap szerkesztősége elállt a megjelentetésétől. Úgy tűnt, a titkot meg lehet őrizni. 1960 októberében a kubai hírszerzés mégis tudomást szerzett az inváziós tervekről, hamarosan pedig az amerikai *Nation* magazin „Kubai gerillákat képzünk ki?” címmel cikket jelentett meg. A *New York Times* utasította tudósítóját, hogy járjon utána az ügynek, és 1961 januárjában a *Times* is vezércikket közölt a guatemalai kiképzésekről.

Kennedyt aggasztani kezdte a művelet, mely a továbbiakban nem számolhatott a

meglepetés erejével. 1961. március 11-én a Fehér Házban Richard Bissell tervezési igazgatóhelyettes bemutatta Kennedy elnöknek az elkészült műveleti terveket. A Trinidad terv – amit a Cég proponált – a partraszálló dandár gerilla harcmodorára épített, Trinidad környéke volt ugyanis a legalkalmasabb terület ehhez. A szárazföldi inváziót amerikai légitámadás kísérte eszerint, mely megkönnyíti a dandár harcát Castro seregeivel. A CIA szerint a kubai hadsereg egy része biztosan átáll a dandár oldalára, amely országos felkelést indít el Castro ellen. Ha ez mégsem következik be, a gerillaharcmodor még sokáig elhúzódhat, gyengítve Castro helyzetét. Kennedy elutasította ezt a tervet. Úgy vélekedett, hogy ez inkább hasonlít egy második világháborús invázióra, mint egy titkos katonai műveletre, és nagyon nehezen tagadható az amerikai részvétel. Túl „zajosnak" ítélte Trinidadot is, inkább egy izoláltabb, elhagyatottabb partszakaszt javasolt, és a nappali akció helyett a sötétben, éjszakára tervezte a támadást. Ezek a beavatkozások még nem érintették súlyosan a művelet egészét.

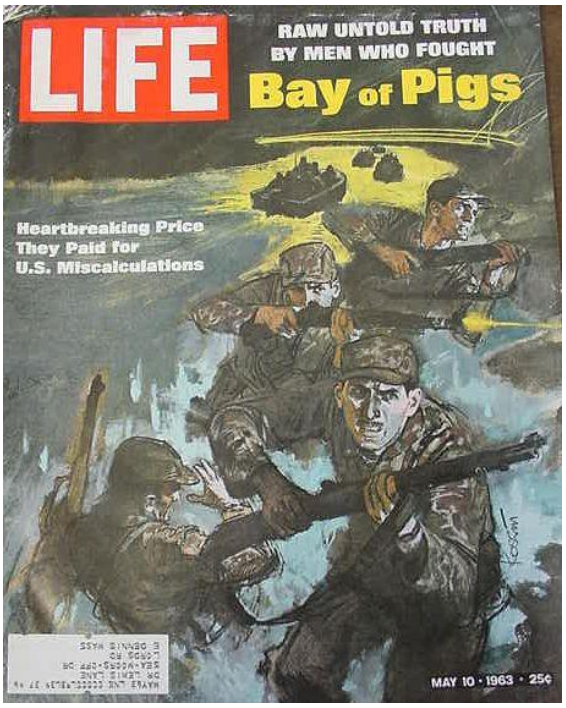
Pár nappal később Dulles és Bissell három új alternatívával állt elő Kennedynek: a Trinidad-terv módosításával, Kuba északi partvidékének támadásával, valamint egy harmadik helyszínen, a Zapata mocsárral elszigetelt Bahia de Cochinos, vagyis a Disznó-öbölben történő akcióval. Kennedy az utóbbit, a Zapata tervet fogadta el. Eldőlt, hogy a támadás a Disznó-öbölben lesz három helyszínen: a Green, a Blue és a Red Beachen. Az is biztossá vált, hogy a partraszállás április 17-én lesz, ezt megelőzően két nappal, április 15-én nyolc B-26-os bombázó légitámadást intéz Kuba repterei ellen. A tervek szerint ezek álcázott gépek lesznek, mintha Castro légierejéből átállt pilóták hajtanák végre a pusztítást, így magyarázva a partraszállás alatti B-26-os légi támogatást a dandár oldalán. Kennedy arra is rábólintott, hogy a partraszállás napján a 16 kubai gép mellett további amerikai repülőgépek is támogatják majd a dandárt.

Az elnök azonban a Cégen kívüli véleményekre is kíváncsi volt. James W. Fulbright szenátor nagyon erősen ellenezte a műveletet, melyet elhibázottnak tartott, Arthur Schlesinger pedig „szörnyű tervként" jellemezte a CIA akcióját, és hangot adott azon véleményének, hogy az elhibázott kubai invázió borzasztó következményekkel fog járni az Egyesült Államok nemzetközi megítélését illetően, és a Szovjetunióhoz hasonlóan agresszornak fognak tűnni. Úgy fogalmazott: „Kuba lesz a mi Magyarországunk."

1961. április 15-én, egy szombati napon elkezdődött az Operation Zapata első fázisa: hajnalban nyolc B-26-os bombázó indult Kuba irányába, hogy csapásokat mérjen Castro légierejére. Azonban csak öt gép semmisült meg teljesen, a többi csupán sérüléseket szenvedett. Reggel hatkor Castro bejelentette, hogy amerikai B-26-os gépek támadták meg Kuba több pontját, az Egyesült Államok a magyarázatára – miszerint átálló kubaiak vezették a gépeket – úgy reagált: még Hollywood sem próbálna ilyen gyenge történetből filmet készíteni. A kubai külügyminiszter, Raúl Roa beszédet mondott még aznap az ENSZ-ben, és kijelentette, hogy a kubai kormányzat biztos benne, hogy az Egyesült Államok áll a légi támadások mögött. Adlei Stevenson amerikai ENSZ nagykövet is felszólalt, és fényképeket mutatott be a Floridában leszálló gépekről, melyeken a Kubai Légierő jelzései voltak (melyeket természetesen a CIA festetett a gépekre). Stevenson úgy zárta beszédét, hogy a fő kérdés nem az Egyesült Államok és Kuba között van,

hanem a kubai népen belül. A letagadhatóság azonban egyre távolodott Kennedy számára, és ezt ő is jól érezte.

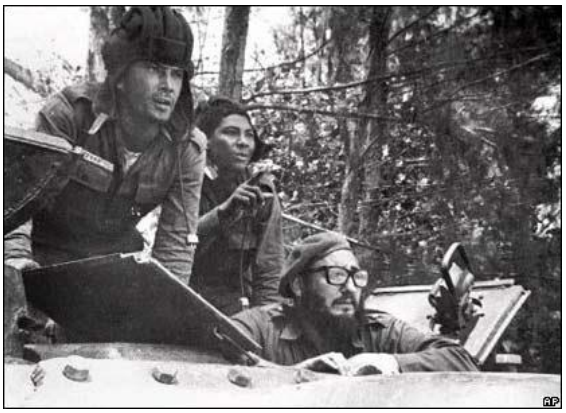

Másnap, április 16-án este negyed 11-kor Dean Rusk külügyminiszter az irodájába hívta Bissellt és Charles P. Cabell tábornokot, és közölte velük: az imént beszélt az elnökkel, aki úgy döntött, a reggeli amerikai légitámadásokat lefújja. Kennedy túl kockázatosnak találta a további légi támogatást a B-26-osokkal, Kuba és a világ már az elsőről is meg volt győződve, hogy Amerika tette. A dandárnak ugyan volt 16 repülője kiképzett kubai pilótákkal, de az Egyesült Államok támogatására a döntés miatt nem számíthatott. Bissell és Cabell dühöngött és ellenkezett, ugyanis tisztában voltak vele, hogy légi támogatás nélkül a dandár sikere kétséges. Rusk javasolta, hogy a CIA emberei személyesen is hallgassák meg Kennedy elnök döntésének az okait, de ők ezt visszautasították, azt mondták, hogy nincs miről beszélni. Utóbb Bissell elismerte, hogy ekkor hibázott, mert meg kellett volna győznie az elnököt, hogy a művelet szempontjából hibás döntést hozott. Cabell tábornok másnap hajnalban tett még egy kísérletet Rusknál, közölte vele, hogy a művelet amerikai segítség nélkül biztos kudarcra van ítélve, és próbálja telefonon meggyőzni Kennedyt. Az elnök azonban hajthatatlan volt. A műveletet folytatták.

1961. április 17-én éjjel, 1 óra 15 perckor a dandár egységei – José Pérez San Román vezetésével – megkezdték a partraszállást a Disznó-öbölben, a Green Beachen. A helyi őrjáratok azonnal tüzelni kezdtek rájuk. Castro két órával később tanácskozást tartott a haditervről, megállapították, hogy ez az invázió főereje. A Disznó-öböl izolált hely, lezárja a Zapata mocsár, és innen csak három út vezet tovább az ország belseje felé. 3 óra 44 perckor a Radio Swan lázadásra szólította fel a kubai hadsereget, hogy álljanak át a dandár oldalára. Tévesen azt is jelentette, hogy Raul Castro, Fidel öccse, öngyilkosságot követett el. A dandár a Green Beachről Castro seregei miatt továbbment a Blue Beachhez, és megkezdte a partraszállást. 4 óra 45 perckor Castro utasítást adott a légierőnek, hogy kezdjék meg a dandár hajóinak támadását és elsüllyesztését. A gépek hamarosan megérkeztek és tűz alá vették a Houston nevű hajót, mely súlyos találatokat kapott és irányíthatatlanná vált a tengeren. Reggel fél hétkor 270 ember partra szállt a harmadik kijelölt szakaszon, a Red Beachen, Castro erői azonnal tűzet nyitottak rájuk, 10 perc folyamatos tűzharc után azonban sikerült a dandár Second Battalion nevű egységének megtisztítani a Red Beachet. Fél 10-kor Castro légiereje rakétával kilőtte a Río Escondido hajót, mely lángba borult és süllyedni kezdett. Pár perc alatt a tengerbe

veszett a dandár tíz napra való ellátmánya: az élelem és orvosi eszközök mellett a mélybe süllyedt 145 tonna lőszer, 38 000 gallon benzin, valamint 3000 gallon repülőgép-üzemanyag. Hamarosan a léket kapott Houston is követte a Río Escondidót a tenger mélyére. Délutánra a Blue Beachen és a Red Beachen is a parton volt az egész dandár, folyamatos harcokat vívott Castro szárazföldi seregeivel, melyek tankokkal támadtak. A tűzharcok alatt a kubai légierő B-26-osai szünet nélkül lőtték a támadókat. Az első nap végén a dandár elfoglalt a Zapata mocsártól vezető három útból kettőt, valamint lelőtt két repülőgépet. A kubai hadsereg elsüllyesztette a dandár két hajóját, és megrongálta egy uszályát.

Az invázió második napja heves tűzharcokkal kezdődött. Éjjel 3-kor a dandár Red Beachen lévő erői úgy döntöttek, a helyzetük annyira válságos, hogy átvonulnak a Blue Beachre. Reggel a Radio Swan felhívást intézett a kubai néphez, hogy szabotálják Havanna elektronikus rendszerét azzal, hogy egyszerre mindent bekapcsolnak 7 óra 45 perckor. Miután a Red Beach egységei jelentették, hogy légi támogatás nélkül nem tudják tovább tartani a területet, 9-kor átvonultak a másik partszakaszra. A Red Beach elveszett, Castro seregei elfoglalták a dandártól.

A délelőtt folyamán a kubai delegátus az ENSZ-ben felszólította az Egyesült Államokat, hogy vessen véget a Kuba elleni agressziónak. Kennedy változatlanul tagadta, hogy országának bármi köze lenne a támadó emigráns seregekhez. Délben a nemzetbiztonsági tanácsadó, McGeorge Bundy tájékoztatta az elnököt, hogy a Disznó-öbölben a helyzet rosszul alakul, és a CIA nyomatékosan kéri az elnök jóváhagyását az amerikai légi támogatáshoz.

Április 18-a estéjén már látszódott a közelgő kudarc. A CIA felajánlotta a dandár vezetőjének, hogy segítenek evakuálni az egységeket a partról, de José Pérez San Román ezt visszautasított. Közölte az amerikaiakkal, hogy harcolni fognak a végsőkig.

Április 19-én reggel a Fehér Házban ülést tartott a Kennedy-kabinet, a vezérkar és a CIA. Utóbbi kettő továbbra is kérte az elnököt, hogy engedélyezze az amerikai légierő bevetését a dandár megsegítésére, de Kennedy ragaszkodott a korábbi döntéséhez, és nemet mondott, bár annyit sikerült belőle kicsikarni, hogy hat jelzés nélküli amerikai repülő berepüljön az öböl felé a távolban lévő amerikai Essex hajóról, de nem szabadott egyiknek sem támadnia földi célpontokat. Közben a dandár B-26-osainak nagy részét lelőtték a kubai-

ak. San Román kétségbeesetten jelentette, hogy a Blue Beachet olyan erővel támadják Castro seregei, hogy az amerikai légi támogatás nélkül bizonyosan legyőzik őket, főleg, hogy hamarosan teljesen elfogy a lőszerük. A dandár vezetője délután 2 óra 32 perckor jelentkezett utoljára, és közölte, hogy megsemmisíti az összes kommunikációs eszközt, nincs már lőszer, amivel harcolhatnának. Nem várnak az amerikai segítségre tovább.

A dandár reménytelen helyzetbe került. Allen Dulles este találkozott a korábbi alelnökkel, Richard Nixonnal és elkeseredetten közölte vele, hogy „Minden elveszett. A kubai invázió teljes kudarcba fulladt.”

Másnap Castro négyórás beszédet mondott a televízióban az imperialista támadás kudarcáról. Szerinte az amerikaiak súlyosan tévedtek a kubai nép gondolkodásának és érzéseinek megítélésénél. Igaza volt. A dandár életben maradt katonáit elfogták a partokon, nem maradtak annyian, hogy elérhessék a menedéket nyújtó Escambray-hegységet. Az amerikaiaknak mindössze két tucat túlélőt sikerült kimenekíteni a szigetről. Az Operation Zapata összeomlott.

(Csabai Dávid)

Forrás

Kornbluh, Peter (szerk.): *Bay of Pigs Declassified*. New York, 1998. The New Press